

הארת השבת

אמרים פנינים וסיפורים על פרשת השבוע

פרשת קרח (בא"י)
תשפ"ג
גיליון 167

א לעבטיגער שבת

מאת הרב יהודה צבי שפירא רב המוסדות

פוח הבחירה

פניני פרשה

"ויקח קורח בן יצהר... ואון בן פלת בני ראובן"
(א 20)
ב'משלי' (יד א) **פירש"י** עה"פ: "חכמות נשים בנתה ביתה". 'חכמות נקוד פתח, שאינו שם דבר, אלא החכמות שבנשים בונות את בתיהם, שמתקיימות על ידיהן, כמו אשתו של און בן פלת, כמו שמפורש בפרק חלק'.

ואפ"ל, דדיקא 'בני ראובן' זכו לכך, מידה כנגד מידה, שבזכות ראובן שהביא דודאים לאמו בשדה נולד לאחמ"כ יששכר שממנו תצא תורה (עיין רש"י בראשית ל ט"ז). ומכיוון שזיכה את העולם בחכמה - חכמת התורה, זכה ש'און בן פלת' שהוא מיוצאי חלציו, ניצל ממחלוקת קורח בזכות חכמת נשים בנתה ביתה, הרומז לשורש החכמה - חכמת התורה, שהשתמשה בה.

ואפשר להוסיף ולדייק על דרך זה ש'ראובן' הוא מלשון ראיה, ראו - בן, ו'ראיה' - ע"ש ה'חכמה' נאמר (רש"י עה"פ ותפקחנה עיני שניהם. ליק"מ ב"ט) וזהו: 'בני ראובן' - ע"ש החכמה, שניצל בזכות חכמת אשתו.

ולמעשה; נוכל ללמוד מכאן, שבמעט חכמה ודעת אפשר להינצל מכל המחלוקות והמריבות כנראה בחוש, וכמובא ב'ליקוטי מוהר"ן' (נ"ז ר'): **"לפי גודל הדעת כן נתרבה השלום, כי מחלוקת וכעס ואכזריות הוא מחסרון הדעת, וכל מה שמתרבה הדעת מתרבה הרחמנות והחסד והשלום..."**

"קרואי מועד אנשי שם" (ט"ז ב)
ע"פ המובא ב'ליקוטי הלכות' (שבועות ב ד'): שהפסוק דייק **"אנשי שם"** שרצה הבעל דבר להגדיל שםם ברבים - בכדי להסתיר ולהעלים שם משה רבינו ע"ה. ואפשר להוסיף בדרך זה, בראשיתו של הפסוק: **"קרואי מועד"** שעיקר נבואתו של משה רבינו היה 'מאהל מועד' שמשם דיבר הש"ת עמו, וכמובא בריש פרשת 'ויקרא', והרי בזה קורח רצה לפגום במחלוקתו, להסתיר שמו של משה.

"וישמע משה ויפל על פניו" (ט"ז ד)
בדברי רש"י: על דרך משל; לבן מלך שסרח כמה פעמים, ונתרשלו ידי האוהב לבקש רחמים מהמלך על בנו, כן משה רבינו לאחר שכשלו בחטא העגל, חטא המתאוננים, חטא המרגלים וכעת חטא קורח - נפלו פניו, באמר: עד מתי אטריח על המלך שמה לא יקבל ממני, ולכן; **"ויפל פניו"**.

אפשר לדייק בלשון: **"ויפל על פניו"** היפך הארת פנים, שאין לך קשה כאותה שעה שנאמר בהם **ואסתיר פני מהם** (ב"ר פמ"ב, ג). וכדברי המדרש (תהלים ד): **"אמר רבי יוחנן, אמרו ישראל לפני הקב"ה, אנו אין לנו אלה הארת פניך"**.
וכן הוא ב'ליקוטי מוהר"ן' (תורה ב') שעיקר בקשתו על שיאיר פניו אלינו וזהו: **ויפל על פניו - הסתר פנים, היפך הארת פנים.**

יכולים לשנות מעשיהם. אבל באמת אינו כן, כי בודאי יש לכל אדם בחירה תמיד על כל דבר, וכמו שהוא רוצה עושה. והבן הדברים מאד".
ובשיחות הר"י (פי"ג): אם האדם יצטב עצמו היטב היטב, בקל יוכל לסלק ממנו כל היראות והפחדים, וכן כל התאוות, מאחר שידוע שבאמת אינם כלום, רק שיש דבר אצלו שהוא מתיירא ומתאוה. על כן בקל יוכל לשבר ולסלק הכל. כי האדם הוא בעל בחירה, ובקל יוכל להרגיל דעתו, לסלק ממנו אותו הדבר, שממנו ובקל כל הפחדים שלו וכל התאוות.
וראה עוד מדבריו, בגודל מהות הבחירה, בהתבטאו בלשון דבריו לתלמידו מוהר"ן: פעם אחת אמר לי: כל מה שאתה רואה בעולם, הוא רק בשביל הבחירה, כי כל העולם ומלאו לא נברא רק בשביל הבחירה...

משלי מוהר"ת על הבחירה

וכשמדברים מכוח הבחירה, יש לנו לדעת יסוד איתן זה, המובא ב'ליקוטי הלכות' (שבועות ב ד'): שעיקר הבחירה הוא, מחמת ההסתרה. כי בראשית הדבר, אי אפשר לגלות האמת בשום אופן, וזהו עיקר הבחירה מה שאין ה' יתברך מגלה לאדם האמת מיד.

כמו למשל; התניוק, אם היה יודע עוצם המעלה שרוצים אביו ורבו לזכותו במה שלומדים עמו, בוודאי היה רץ לחיידר על ידיו ועל רגליו, אך מחמת שלפי דעתו אינו רואה אמיתית המעלה, שזיכה על-ידי הלימוד, על-כן הוא בורח מבית הספר...
וכן למשל; אם היה רואה שיוכל להרוויח אלף אדומים, מכ"ש יותר, בוודאי אפילו אם היה אווזו באיזה תאוה, היה משליכה והיה רץ בכל כוחו לחטוף הון רב כזה, מכ"ש אם היה רואה הון עתק, מכל שכן וכל שכן, אם היה זוכה לשמע חלק אחד מאלף ורובה מקול הניגון שיתער לעתיד וכ"ו וכ"ו. אך עיקר הבחירה הוא, מחמת שאין רואים האמת בתחילתו, אדרבה, כפי פשיטות קטנות דעת האדם, נדמה לו באמת שזהו תענוג לאכול ולשתות וכ"ו, ועבודת ה' הוא יגיעה.

וזהו עיקר הניסיון שצריכים יגיעות בשביל עבודת ה', מחמת שאין רואה האמת. ועי"ז דייקא יזכה לבסוף שיתגלה לו האמת - שאדרבה, זהו עיקר התענוג והתכלית לעבוד את ה'. אבל בתחילתו בהכרח שיהיה נעלם ממנו קצת האמת, כדי שיסבול צער ויגיעה ויהיה לו "בחירה" ועי"ז יקבל השכר טוב, שהוא התגלות האמת, שהוא עיקר קבול השכר, כי לפום צערא אגרא.

כוח הבחירה, בידינו כעת ועכשיו, ננצל זאת לטובה!

שירת הפרשה

השבוע מהפרשה נלמד על פוח הבחירה ונהנה פרח מטה אהרן" מטה - מלשון הסנה.

דהבחירה ונהנה מטה היא בידך פל אדם בידך מעשי האדם עולה הוא אל הסלם.

גדול הוא פוח הבחירה לטוב או לרע חלילה מסוהרה זאת לאדם פל קמו שחי בעולם העשיה.

עבור הבחירה - הפל נברא מה שבעולם בזאת המידה מעלת האדם הוא על פני כלם.

השבוע אנו קוראים בפרשה; שלאחר מחלקת קורח נצטוו י"ב הנשיאים להביא את "מטותם", ולכתוב שמם עליהם. ושם אהרן על מטה שבט לוי. ובהמשך קרה הנס: "ויבא משה אל אהל העדות והנה פרח מטה אהרן לבית לוי ויוצא פרח ויצץ ויגמול שקדים"

ב'ליקוטי הלכות' (שילוח הקן ד טו) כותב על כך: "מטה" רומז על ה"בחירה" של האדם, שיכול להטות את עצמו מצד לצד. וזהו הכתוב על 'מטה משה', שנתהפך ממטה-לנחש, ומנחש-למטה, (כמובא בתיקוני זוהר). ולכן כתוב אצל משה "ומטה האלוקים בידי" - "בידי" דייקא, כי למשה היה לו הבחירה בידו-לבחור בטוב, וכמובא: שהצדיקים ליבם ברשותם.

וכן אהרן זכה לזה, כי משה ואהרן שניהם שקולים, כמו שאמרנו ברבותינו. ולכן ציווה השי"ת להראות אות ומופת נורא על-ידי המטות דייקא, והורות מעלת אהרן שכבר זכה שהמטה הוא שלו, דהיינו הבחירה הוא בידו, שגם אצלו היה לבו ברשותו, וכמו שכתוב: "לא יאונה לצדיק כל און", ואינו מתיירא עוד מהיצר הרע הגשמי של תאוות עולם הזה כלל.

אך הצדיקים אינם מסתפקים בזה, רק עובדים את השי"ת במסירות נפש ונפלא, וזוכים בכל פעם לשבור היצר הרע שלהם, שהוא בדרגה גבוהה, שבא ממלאך קדוש שהוא בחינת דינים. כי גם הצדיקים ששברו היצר הרע הגשמי, גם הם עדין יש להם יצר הרע של מדינה גבוהה מאוד וצריכים לשברו. ובכוח בחירה דקה ועדינה זו, שמטיס לצד הטוב, הם עולים מדרגה לדרגה, וגדלים וצומחים בכל פעם, ככתוב "צדיק כתמר יפרח". וזהו הכתוב: "כי פרח מטה אהרן לבית לוי ויצא פרח ויצץ ציץ", שגם אחר ששבר הבחירה ומטה האלוקים בידו, אף-על-פי-כן הוא פורח וצומח, כי אינו עץ יבש, ואינו עומד על מדרגה אחת, רק הוא צף ופורח בעבודתו יתברך מדרגה לדרגה.

רק את המטה אשר בידנו

בספר 'אוסף אמרים' - מידות (מהגר"מ שטרס), מביא על הכוח שהעניק הבורא לעם ישראל - כוח הבחירה ודבר רמיותו ב'מטה': "איתא מהרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע (נועם אלימלך בשלח), על דברי הקב"ה שנאמר - בעת שמינה את משה רבינו לשליח לארצות ישראל ממצרים, שאז אמר לו השי"ת: **"ויאמר אליו ה' מטה-מה? ה' בידך ויאמר מטה"**, שהשי"ת שאל את משה רבינו ומה זה בידך? כלומר מה קנית ומה יש לך משלך... כי הרי חז"ל גילו לנו; שמשנה היה גדול על למאוד בחכמתו, בגבורתו ובעשירותו. וכאשר אמר לו הקב"ה שאין לו משלו כלום, הסכים עמו מיד; וכי יש לי משהו משלי... אך משה רבינו אמר לפני ה', אמנם אין לי בידי מאומה, כי אם אותך והכל משלך. ומה בכל זאת יש לי משלי, שגם אותו אתה נתת לי - ה'מטה".
מטה' מלשון 'הטיה', כלומר: כוח הבחירה וההטיה לנטות לטוב או לרע, רק דבר זה נתן לנו הבורא, ומבלעדי זאת אין לנו מאומה, כי רק הבחירה נתן לנו השי"ת בחכמתו.

וכך הם דבריו ב'ליקוטי מוהר"ן' (ק"י) על כוח הבחירה: "שמעתי" - כותב מוהר"ן: "שאיש אחד שאל אותו: כיצד הוא הבחירה, השיב לו בפשיטות: שהבחירה היא ביד האדם בפשיטות, אם רוצה עושה, ואם אינו רוצה אינו עושה. ורשמתי זאת, כי הוא נצרך מאד, כי כמה בני אדם נבוכים בזה מאד, מחמת שהם מורגלים במעשיהם ובדרכיהם מנעוריהם מאד, על כן נדמה להם שאין להם בחירה, חס ושלוש, ואינם

סיפורים מאירים

סיפורי פרשה במשנת רביה"ק מוהר"ן מברסלב ותלמידיו זי"ע

יצאו ניצבים פתח אהליהם" (במדבר טו כז)

בני החבורה יוצאים יחד עם רבי נחמן שותק לכותל המערבי

היה זה רבי נחמן הלמן, אשר נקרא בשם הכינוי, רבי נחמן שותק, כינוי שזכה בו בחסד. מיום שנצטרף לחבורה החסידי, לא משעו מפיו שום דיבור של חול. וגם בדברי תורה נהג בצנעה, כשנצטרף לבדו היה חסיד, לא משתמש בשפת רמזים, בלשון אילמים. בני תשחרות שנקלעו ל"שטיבל" גברה סקרנותם וניסו לדובבו בתלולים שונים, אך לשווא... בחיך משובב לב פטר את כולם, לא היה מי שיוציאו מסבלותו ויביאו לכלל כעס.

חביבה הייתה עליו אמירת תהלים שעות רצופות ללא הפסקה, קולו הזך בעידן של חצות לילה הדחה ב"שטיבל" וקולו היה צלול וערב, עת השתתף נפשו במזמורי התהלים ללא הפוגה.

כמו בהי מנעים את בני החבורה ב"כינו" שהיה עמו במחיצתו. רבי נחמן היה נעמד ליד ארון הספרים, והחל להעביר קשתו על גבי המיתרים. הצלילים הרכים והענוגים הרטיטו את גלי האוויר ומילאו את כל החלל. תחילה אמנם היו שקטים ורגועים אולם אט אט עלו וגברו עד שהפכו לקולות סוערים ורוגשים ושוב ירדו, נחלשו... נמוגו... ונשמעו כהמיית נכאים, אותה נעימה קודרת נמשכה דקות מספר ומיד לאחריה נשמעו צלילים אחרים שונים, אלו שנשארו בקרבם רוח של התרוממות והתלכדו יחדיו למנגינה עליזה שהביאה לידי חדוות הלבבות וחריות הנפש. דומה היה כי לא קולו של כינור נשמע כאן, אלא נשמתו של ר' נחמן היא המביעה את לבטיה, עלויותיה וירידותיה, נפילתה וקימתה...

אותם הימים ימי מאורעות קשים היו ליהודי ירושלים, בני ישמעאל הציקו רבים לשכניהם היהודים. יהודי ירושלים שבין ה"חומות" שרויים היו בצער ובדאגה. ידוע היה שביום אידם המתקרב ובא מתאספים הערבים במסגד "כיפת הסלע", מקום המקדש – שם מנהיגיהם מלהיבים ומסיתים אותם. בצאתם משם הם עלולים להתנפל על בתי היהודים להרג ולבזיה.

גם ב"שטיבל" הורגשה אימה. כיון שהגיע קרוב ל"חצות לילה" וביקשו לרדת לכותל המערבי, כמנהגם תמיד, נחלקו הדעות של בני החבורה. מהם שאמרו: בני ישמעאל מחזירים חרבותיהם לקראתנו... כל הדרכים בחזקת סכנה... מוטב שנערוך כאן תיקון חצות. לעומתם טענו אחרים: "עת צרה היא ליעקב", וכמו שכתוב בזוהר על הליכתו של כלב בן יפונה לקברי האבות – ש"מאן דאיהו בדוחקא לא אסתכיל על מידי", ואין לנו מקום כשר לתפילה אלא אותו מקום "שמעולם לא זזה שכינה ממנו".

סופו של דבר ניצחו האחרונים את הראשונים. אמרו: מי ילך בראש? ר' ראובן ילך בראש, שבעל לשון הוא ומכיר היטב בשפת שכנינו. ואם למלחמה, אין לך מוכשר יותר ממנו; שהרי ר' ראובן ראש גדוד היה בחילו של הטורקים ובקי הוא בתכסיסי מלחמה וקרב. כיוון שנטלו את לדרך לקחו עמם כלי יין, כגון מקלות וכדומה, מוכנים ומזומנים לכל צרה שלא תבוא.

בצאתם מחצר ה"שטיבל" ניסנו לסימטה צרה אחת שגמלו ורוכבו עוברים בצמצום. ממנה המשיכו ל"רחוב הירודים" ומשם ל"דרך המדיירויות" המובילה עד ל"כותל המערבי". שעה שהחבורה צעדה לה בדרכה כבר כבו פנסים שבצדי הרחובות, ויחר שמעדי דייקן לא הופיע.

כשהגיעו לרחבה שלפני הכותל, כמעט שהיה כבר אחר חצות. מיד התיישבו להם צופים על רצפת האבן שלפניו ובקול בוכים החלו לומר תיקון חצות. משהגיעו לפסוק: "זכור ה' לבני אדם את יום ירושלים האומרים ערו ערו וגו'" לא יכול היה "שלום אייזיק הבחור" לעצור בקולו וצעת אימים פרצה מפיו, שהדהדה בכל הרחבה ומסביבה: אף הוא לא חש בחבורה שנבהלה וביקשה להשתקו. הם סיימו לומר תיקון חצות והמשיכו באמירתם מזמורי תהלים.

כיון שגמרו כל ספר תהלים ראו אותה שעה כשרה לחזור ל"שטיבל". ברם לפני שהלכו שילבו את ידיהם זה בזה ויצאו בריקוד. כיון שפתחו בריקוד כבר לא הרגישו בגלגול של זמן, עד שירח ממרומים הגיח מבין העננים והאיר לפתע את כל הרחבה; בדקו כלי שעות שבחיקם ומצאו את השעה קרובה לעמוד השחר. מיד ירזו את עצמם להליכה כל עוד לבנה מאירה להם בדרכם.

בעוד שהם הולכים ונעימים שמתטוות על פני קברי הצדיקים שבהר הזיתים הנשקף מרחוק, נראה להם כמה דמויות חיות שמתנועעות ומתקרבות. כיון שהבחינו שערבים הם, חיל ורעדה אוחזה את כל החבורה. ואף ר' ראובן שמתחילה מוכן ומזומן היה לקרב, נמס לבו בקרבו, כל שכן יתר בני החבורה, שמעולם לא ראו פני אויב בקרב.

באותו רגע נשמע לפתע קולו של ר' נחמן שותק: "מה לכם נפחדים ומיואשים? חכמינו ז"ל אמרו: אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים; דבריו של ה"שותק" שנאמרו בקול מפקד ומצווה, עוררו את ליבם ורוחו עוז וגבורה לבשה את כולם דומה היה להם כי לא קול בן אדם שמעו עתה אלא כמין בת-קול ממעל.

ה"שותק" המשיך: "ר' ראובן בוא אתי! שלום אייזיק! כולכם אחרינו". החבורה התקדמה במהירות רבה, כשר נחמן משמע לפניהם קטעי מזמורים ופסוקים מספר תהלים וכולם עונים אחריו. ומוצא דוד המלך ע"ה שבפי השותק נסך בליבם אומץ וביטחון, וצעדו ללא חת.

סיעת הישמעאלים נדמה לפתע מהקולות המזמורים והמשונים רוח בהלה נפלה עליהם והתחילו נסים לכל עבר. כבר דרך ארוכה עברה החבורה כשאימת ההתנגשות עדיין מרחפת עליה. בהגיעם קרוב לשער "בתי מחסה" כבר נראו דמדומי חמה בפאתי הרקיע.

למחרת כבר התפרסם "מעשה השותק", בין כל דרי ירושלים שבין החומות, והכל התחילו סחים, באף סודו נתגלה ברבים, ואף שהותר נרו כבר, דבק בו כינוי ה"שותק" עד יומי האחרון. (ע"פ ספר: ברסלב מאחורי הפרגוד)

מן המצב ההוא ישיקו המתירים

ילדים יקרים! פשאונו מדברים על עבודת השם, ללמוד ולהתפלל ולעשות תורה מצוות ועשיות טובות, יש לנו לדעת שפשלו שלא הולדו לנו בדיק כמו שאנו רוצים, אבל יש לנו לעשות לפחות השתדלות, לעשות את המקסימום שאנו יכולים לעשות בקרב דבר טוב.

הנה זה הצדיק רבי נתן מברסלב שהשתדל מאוד לנסע לארץ-ישראל, הוא עשה תורה מאמצים עוד לפני שהוא זכה להגיע לארץ ישראל. השתדל ועשה מה שיוכל.

הנה כמה פעמים ננסע עד לעיר הנמל אודסה, באמרו; ש"מא ינדון לי שם אנניח למרות שלא הנה לו מספיק דף על דמי נסיעה, בהוספתו, ש"מא יצלח וינסע עם אנניח המנדפנות לארץ-ישראל. והנה אומר בצחות: "אני מוחתי לנסע לאודסה כי הגם לעיר בירסלב לא יגיע". "דער גם אין בירסלב וועט גיט קומען". שאם לא ישתדל להגיע לפחות לאודסה, גודאי לא יגיע לארץ-ישראל. כן גם אנו נשתדל מה שאנו יכולים, והשם יתן! הנה העירנו שנוכל גם לבצע ולעשות.

המשך פניני פרישה

"המעט מכם כי הבדיל ה' אלקי ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו... ויקרב אותך ואת כל אחיך בני לוי". (טו ז ט)

בדברי ה"אור החיים" הקדוש, שבב' פסוקים אלו היו להם ב' טענות, הא' הוא הבדלת שבט לוי מעדת בני ישראל. והב' בפסוק השני; בטענתם על הקרבת בני קהת שהקריבם יותר משאר הלויים לשאת הקדשים.

ואפשר לדייק זאת בפסוקים: שבפסוק הא' על טענת הבדלת שבט לוי מעדת בני ישראל מרומז בפסוק: 'להקריב אתכם אליו'

- "אלוי" אותיות "לוי" וא' נגד - אלופו של עולם בטענתם, שהם כביכול קרובים יותר לאלוקותו ית' - משאר השבטים בעבודתם בקודש. ובפסוק הבא לאחריו: 'ויקרב אותך ואת כל אחיך' מרומז שבט קהת – 'ואת כל אחיך' (עם האותיות) בגמטריא: "קהת".

"והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש" (ט"ז ז)

לכאורה יש לדייק בלשון "הוא הקדוש", הוא הראוי לעבודה - הוי ליה למכתב, או בדומה לכך, כמו שכתוב בהמשך: 'וישרתוך? וכן קשה קושיא זו על הפסוקים לפני כן: "ואת הקדוש יקריב אליו"?

אולם יש לומר ע"פ הא דאיתא (ע"ז כ): "מכאן אמר רבי פנחס בן יאיר תורה מביאה לידי זהירות וכו', עד המעלה של קדושה". אף שלאחר מכן מובא גם דרגת "רוח הקודש", ר'תחיית המתים" אך דרגות אלו נשפעים מלמעלה, לאחר עבודת האדם. וכפי המובא בכל אורך ספר "מסילת ישרים" השתלשלות עבודת כל המעלות, והדרך להגיע אליהם ומסיים בקדושה. כי היא שלימות המעלות. וכמובא בדברי ה"זוהר": 'עיקרא דיצרא בישא על עריין'. וכן הוא באריכות ב'ליקוטי מוהר"ן': שעיךר נסיון האדם הוא בקדושה, לכך נקט הלשון "אשר יבחר ה' הוא הקדוש" - שבכך בחר ה'.

ובני קורח טענו בטענותיהם שטענו: "כולם קדושים" ובפרוש רש"י, "כולם שמעו תורה מפי הגבורה". וזהו דיוקן מפי הגבורה' שהוא בעת קבלת התורה - פסקה זוהמתן והם התקדשו והכינו עצמם לכך, והיה להם מידת הקדושה - לכן הם טענו טענה זו. ברם משה רבינו היה שלימות מעלת הקדושה, שבו בחר ה' כמובא ב"רמב"ם" על מעלת משה רבינו. וב'ליקוטי הלכות' (ערב ג): 'שמשה רבינו עליה שהוא מבחר מין האנושי ומי לנו גדול ממה רבן של כל הנביאים והצדיקים האמתיים של כל הדורות!'

"המעט מכם... להקריב אתכם אליו" (ט"ז ט)

בזכות 'המעט' מידת ה"ענוה", זוכים להתקרבות לה'. וזהו: להקריב אתכם אליו". וכך הוא ב'ליקוטי מוהר"ן' (תורה ד) על ענוותנותו של משה: "על ידי ענוה זוכין להתפשטות הגשמיות ונכללין באין סוף" (והרי פסוק זה משה אמרו).

ואפשר לדייק בתיבת 'מכם' שבמדרגת הענוה - צריכים להחזיק את עצמו יותר קטן ממדרגת עצמו, כמובא ב'ליקוטי מוהר"ן' (תורה ז"ד). וזהו: 'מכם'.

"וכל ישראל אשר סביבותיהם נסו לקולם" (ט"ז ל"ד)

יש לדייק בתיבת: 'סביבותיהם'. ע"פ המובא ב'ליקוטי מוהר"ן' (תורה כ"ב) על הפסוק: 'לעשות את כל דברי התורה'. שיש דיבורי תורה שהם סביבות התורה כגון 'וידבר ה' אל משה', ושאר דיבורי התורה שסובבים את המצוה. וזאת היה רק למשה רבינו שקיבל את התורה מפי הגבורה, ולאחר מכן מסרה למעבירי שולשלת התורה - כי דברים אלו לא כתובים בפרוש (עו"ש). וזהו דיוקן של קרא: 'וכל ישראל אשר סביבותיהם - סביב התורה, דברים אשר נמסרו למשה רבינו - 'נסו לקולם' - שחזרו למוטב להאמין במשה מכוח 'סביבותיהם'. דזה יש רק למשה רבינו. ואפשר להוסיף: 'נסו לקולם' - דקאי על "קולות" של זמן קבלת התורה, שאז כולם האמינו במשה.

לא משנה על איזה צד נפלנו - תמיד תישאר נקודה טובה ושווה...

